

Tidelag och våld

En berättelse om kön, sexualitet och art

Abstract

This essay seeks to establish a critical view of a phenomenon in dire need of additional scientific scrutiny, namely sadistic bestiality. Seemingly unexplainable acts of sadistic and sexual violence, targeting horses, have been reported and discussed in Swedish media. How does society construct a meaningful narrative from these crimes and their perpetrators? By looking at the Swedish equestrian sports magazine *Ridsport*, government reports and scientific publications from a variety of fields, I attempt to formulate an overview of “the Story of the Horse Cutter”. The analysis shows that “the Horse Cutter” is strongly positioned in the cross lines between three categories of power: gender, sexuality and species.

Key words: bestiality, sadistic bestiality, sexual abuse, animal abuse.

Innehåll

Syfte och frågeställning	4
Disposition	5
Analytiska begrepp	6
Om att analysera Berättelser	7
Diskurser och makt.....	7
Material, urval och tillvägagångssätt	8
Att undersöka det perversa	10
Tidigare forskning	11
Historiskt perspektiv	11
Fysisk misshandel av (hus)djur	12
Juridiskt perspektiv	12
Tidlag och genuint samtycke.....	13
Den explicita berättelsen	14
Omfattning	14
Hästens könstillhörighet	17
Hästkärarens könstillhörighet	18
Sexuellt motiv	20
Djur som substitut	22
Begreppsanvändningen i tidningen Ridsport	23
Lagstiftning	26
Efterfrågan på kriminalisering.....	26
Den nya lagen.....	27
Djurskyddslagens funktion.....	29
Den implicita berättelsen.....	30
Referenser.....	33

En eftermiddag i oktober

Jag knappar in numret till Falu tingsrätt på telefonen. Många signaler går fram och jag är nästan i färd med att lägga på när någon äntligen svarar i andra änden. Trevande förklarar jag mitt ärende, att jag vill ha ut en dom men inte vet den dömdes personnummer eller domsnumret. Med den dömdes namn, brottsrubriceringen och datum för domen hoppas jag att det ska gå bra ändå. Personen på tråden är tyst en stund medan hen söker på uppgifterna. Till sist utbrister hen på sjungande dalmål

- Ah- haaa, den så kallade Hästskäraren!

Med den kommentaren kulminerar mina känslor av obehag och osäkerhet. Jag vet inte ens om domen är ett material jag kommer att behöva eller över huvud taget använda mig av. Har bara en tanke om att det kan vara en möjlig utgångspunkt, och någonstans måste jag börja. Samtidigt känner jag mig slibbig som begär ut domen. Som att jag ska sitta på min fritid och gotta mig i pikanta detaljer och den övergripande tragedin som är orsaken till domen. Eller som att jag känner till den dömden och ska gräva i vad denne har gjort så jag kan sprida smaskiga detaljer om dennes perversitet.

Jag hör mig själv med ljus, flickaktig röst pipa fram att ”jag är student och ska skriva om det här”. Vilket inte får det hela att kännas bättre, bara fänigt. Domen är en offentlig handling och jag har all rätt i världen att begära ut dokumentet utan någon som helst motivering. Men uppenbarligen vill någon eller något i mig att den okända personen uppe i Falun inte ska tro att jag bara är nyfiken och vill ha domen för mitt personliga nöjes skull. Eller något annat motiv som framställer mig som... äcklig.

När jag till sist har lagt på och sätter mig ner för att läsa det fjorton sidor långa dokumentet är mina känslor oerhört blandade. Den vetgiriga studenten i mig är lättad över att det gick snabbt och smidigt att få domen mejlad till mig. Resterande del av mig gör först uppror mot studenten och frågar denne ilsket vad tusan jag har för behållning av att läsa den här vedervärdiga berättelsen. När jag sedan kommer till beskrivningen av hästskötarens upptäckt, det vill säga hästens fysiska tillstånd och vad den dömden hade gjort mot denne, så förenas studenten och resten av mig i sorg. När tårarna börjar trilla ner på tangentbordet undrar jag vad jag har gett mig in på. Varför ska jag skriva om det här? Kommer jag kunna säga någonting om det? Och vad?

Syfte och frågeställning

”Häst skuren i könsorganet”

”Häst blev skuren i halsen”

”Ännu en häst angripen i Söderbärke”

Så lyder några artikelrubriker på tidningen Ridsports hemsida. Artiklarna är alla från det senare halvåret av 2011. Varje år får några tiotal hästägare det tvivelaktiga nöjet att komma ut till hage eller stall och finna sin häst med oförklarliga skärskador på kroppen. Vem bryter sig in i stallar och smyger i hagar på nätterna för att knivskära hästar? Vem är denna Hästskärare, och varför begår hen dessa märkliga och makabra brott?

Säkert är det många häst- och djurvänner runt om i landet som ställt sig dessa frågor. Den vetenskap som finns är dock mycket liten. De flesta gärningspersonerna förblir helt okända och de vetenskapliga undersökningarna är få. Jag ställer mig istället frågan om hur en berättelse ändå konstrueras kring det här fenomenet. Hur görs detta obegripliga, som vi vet så lite om, begripligt?

Syftet med uppsatsen är att kritiskt granska narrativet kring sexualsadistiska övergrepp på hästar. Jag vill undersöka hur berättelsen om ”Hästskäraren” konstrueras i relation till kön, sexualitet och art (relationen människa – djur). Min ambition är att göra en kritisk översikt av ämnet, och synliggöra kopplingar mellan ickemänskliga djur samt kön och sexualitet. Framför allt med avseende på upprätthållandet av gränsen mellan Människa och Djur. Förhoppningen är att mitt arbete ska kunna ligga till grund för en nyanserad och kunskapsbaserad syn. Som en del av detta är det viktigt att blottlägga maktaspekten.

Disposition

Uppsatsen är disponerad i två inledande kapitel samt tre kapitel som utgör analysen. Som inledning redogör jag för mina analytiska begrepp och därefter följer kapitlet ”Om att analysera berättelser” där jag avhandlar mina metodologiska och teoretiska ansatser. Efter det följer ett avsnitt om tidigare forskning.

Analysdelen inleds med kapitlet ”Den explicita berättelsen” där jag först presenterar lite bakgrundsfakta och sedan mina underteman kön, sexuellt motiv samt begreppsanvändningen i artiklarna i Tidningen Ridsport. Därefter följer mitt andra övergripande tema, ”Lagstiftning”, där jag främst analyserar den kommande kriminaliseringen av tidelag. Till sist redovisar jag mina resultat i det avslutande kapitlet ”Den implicita berättelsen”.

Analytiska begrepp

Begreppsanvändningen kring sexuella relationer mellan människor och ickemänskliga djur varierar till stor del genom tid och mellan platser. Nedan redogör jag för och definierar de begrepp jag har valt att använda och som är viktiga för analysen. De begrepp som står i fet stil är de jag använder mig av i min studie.

Bestialsadism är en ordsammansättning mellan det engelska *bestiality* (tidslag) och sadism. Betecknar sexuellt umgänge mellan människa och ickemänskligt djur, med sadistiska inslag.

Det bestialsadistiska våldet mot hästar är den term jag använder för att beteckna det fenomen som är föremål för min studie. Det vill säga våldsam misshandel av hästar, med ett potentiellt(!) sexuellt motiv.

Gärningsperson föredrar jag att använda istället för det genuskonnoterade gängse begreppet ”gärningsman”.

Ickemänskliga djur är ett begrepp jag använder för att förtydliga dels att jag är av uppfattningen att även den mänskliga arten tillhör kategorin djur, dels att jag avser alla andra arter förutom människor (de varelser som populärt kallas ”djur”, rätt och slätt).

Tidslag betyder sexuellt umgänge mellan människa och ickemänskligt djur. Jag använder här främst begreppet som en motbetydelse till bestialsadism. Med andra ord betecknar det sexuellt umgänge mellan människa och ickemänskligt djur *utan* sadistiskt våld (därmed inte sagt att det nödvändigtvis är helt frånställt våld och fysiska skador).

Tidslagare är en människa som utför tidslag. (Just i akten eller hela tiden, hela livet? Frågan om tidslagare som en identitet lämnar jag för nuvarande därhän, eller upp till tidslagaren själv att definiera.)

Zoofili kommer från grekiskans *zoion* (djur) samt *philia* (kärlek, vänskap), och syftar på mänsklig sexuell attraktion till ickemänskliga djur.

Kapitel ett: Om att analysera Berättelser

I det här kapitlet presenterar jag mitt metodologiska och teoretiska ramverk. Diskursanalys och queerteori är det jag använder mig av och tar avstamp ur. Jag redogör även för mitt material och mitt tillvägagångssätt.

Diskurser och makt

Diskursanalys innefattar både metod och teori, och handlar om att belysa meningsskapande processer (Börjesson och Palmblad (red.) 2007). Diskurser är ramar (system) för meningsskapande, eller representation (Hall 2001 s. 72). Det innebär att *kunskap* och *sanning* definieras inom dessa ramar eller system, via den språkliga representationen. Detta påverkar i sin tur den sociala praktiken (handling) som både speglar, formar och formas av diskurser (ibid). När jag analyserar berättelsen om "Hästkäraren" analyserar jag inte bara hur "verkligheten" (praktiken: Hästkärarens handling) uppfattas och återberättas, utan också hur detta (åter)berättande skapar ramar *för* "verkligheten". Kunskapen är här, som överallt annars, förbundet med makt (Foucault 1975). Den berättelse som formuleras för att förstå och förklara Hästkäraren formulerar också ett rum för Hästkäraren att hålla sig inom. Kliver Hästkäraren utanför detta rum blir denne (återigen eller ännu mer) obegriplig. Rummet – verkligheten – som skapas artikuleras inte av Hästkäraren själv; det är inte kunskapssubjektet som alstrar vetandet (ibid s. 33). Rummet är snarare en produkt av ett stort invecklat nät, eller en serie kugghjul, som går igenom alla samhällslager (ibid s. 32). Allt ifrån lagar och övrigt statligt regelverk, till den enskilde individens handlingar.

Den här förståelsen av diskurser och makt förutsätter ett socialkonstruktivistisk (poststrukturalistisk) synsätt; antiessentialistisk och kritisk mot sanning och objektiva värden (Winther Jörgensen och Phillips 1999 s. 11-12). I arbetet med berättelsen om Hästkäraren förhåller jag mig kritisk mot framför allt två saker: ickemänskliga Djur som kategori, samt ramarna för (sund, accepterad) sexualitet. Det innebär att jag har som ambition att placera mig bortom antropocentrism, heteronormativitet samt värderingar kring vad som är sund sexualitet. Jag vill också förhålla mig kritisk till den ställning ickemänskliga djur har i samhället som *ting* (läs: varor och produkter). Det vill säga kraftigt underordnade Människan, både på ett större strukturellt plan (som grupp (arter)) och på individnivå. Utifrån dessa förutsättningar vill jag undersöka hur berättelsen om Hästkäraren artikuleras i förhållande till kön, sexualitet och gränsen mellan Människa och (ickemänskligt) Djur.

Metodologiskt innebär diskursanalys dels att forskaren finner och arbetar med analysen efter teoretiskt drivna teman. Dels att denne synliggör sin egen och studieobjektets tolkningsramar (kontextualiserar). Men framför allt handlar det *inte* om att återspegla någon ”verklighet” som finns där ute i fältet, eller inne i studieobjekten. Snarare är det Berättelserna och processerna bakom dessa, som står i fokus (Börjesson och Palmblad (red.) 2007 s. 12).

Berättelsen om Hästskäraren behöver inte alls utgöra en enstaka, enhetlig och solid diskurs. Jag är heller inte intresserad av att finna Diskursen om Hästskäraren. Snarare vill jag göra en översikt över den *diskursordning* som byggs upp kring ämnet. Begreppet diskursordning syftar på de diskurser (en eller flera) som finns inom samma område (Winther Jörgensen och Phillips 1999 s. 34). Det vill säga ett antal förståelseramar som söker skapa mening kring samma ämne. Diskurserna kan vara samstämmiga eller motstridande; gå in i varandra eller strida om begrepps betydelse. Genom att studera diskursordningen kring Hästskäraren (som fenomen) kan en mångfacetterad och brokig berättelse blottläggas. Den behöver inte vara kontinuerlig och sammanhängande, vilket lämnar utrymme för att identifiera luckor, sprickor och motsägelser i berättelsen.

Material, urval och tillvägagångssätt

Jag inledde min studie med att samla material enligt vad sociologen Boel Berner benämner ”hinkmodellen” (Berner 2005 s. 32). Med andra ord sökte jag material utan något mer artikulert teoretiskt fokus än att jag ville kritiskt undersöka hur berättelsen om ”Hästskäraren” formuleras. Det ledde till att jag läste allt ifrån bloggar och diskussionsforum, via diverse uppsatser på grundnivå, till publicerade vetenskapliga böcker och artiklar. Allting rörde tidlag, zoofili eller skurna hästar. Ganska snabbt stod det klart för mig att forskningsläget var relativt litet och lätt att ringa in (se avsnitt *Tidigare forskning*).

Mitt material består i första hand av 63 artiklar från tidningen Ridsport, som publicerats på tidningens hemsida (www.tidningenridsport.se). Tidningen Ridsport riktar sig till alla i Sverige som på något vis håller på med hästar, som hobby eller som verksamhet. Den utkommer två gånger i månaden och når runt 98 000 läsare, enligt uppgifter från tidningens hemsida. I tidningen skrivs om det mesta som på något sätt rör hästar, hästhållning och hästsport (dock med fokus på *ridsport*, det vill säga inte så mycket travsport och dylikt). Allt från tävlingsresultat och träningstips, till forskningsrapporter och nyhetshändelser från olika

lokala tidningar runt om i landet. På så vis fungerar tidningen lite som en portal för hästnyheter i Sverige. Deras hemsida bjöd mig ett enkelt sätt att komma åt rapportering om misshandlade (skurna) hästar från hela Sverige, och från några år tillbaka i tiden. Dessutom finns det en intressant aspekt i att den tänkta läsaren är en ”hästmänniska”, det vill säga någon som har erfarenhet av att umgås med och hantera hästar. Tidningen Ridsport förhåller sig inom rummet ”hästsport”, där det finns en viss gemensam grund av till exempel begreppsanvändning (termer inom hästhållning och ridsport). Jag har själv erfarenhet av hästar och ridning och är således bekant med detta ”rum”.

Artiklarna fann jag genom att använda mig av sökfunktionen på tidningen Ridsports hemsida. De äldsta artiklar som fanns publicerade var från 2006, vilket ger min avgränsning i tid (från 2006 och framåt). De ord jag använde för att söka efter artiklar var följande: ”övergrepp” (52 träffar), ”misshandel” (61 träffar), ”tidelag” (14 träffar), ”sadist” (2 träffar) samt ”skuren” (38 träffar). Jag valde enbart ut de artiklar som berörde misshandel mot häst av okänd gärningsperson, och kvar blev 65 stycken. Dessa kopierade jag från hemsidan och förde över i ett eget dokument, där jag sorterade dem i kronologisk ordning. Två av artiklarna valdes i ett senare skede bort, på grund av att datum för publicering föll bort i hanteringen. Kvar blev alltså 63 artiklar som behandlar misshandel mot häst av okänd gärningsperson.

Utöver artiklarna från tidningen Ridsport består mitt material även av två rapporter från dåvarande Djurskyddsmyndigheten (Andersson 2005, Andersson och Glantz 2007), en statlig offentlig utredning (Eriksson 2011) samt juristen Helena Striwings bok *Djur som brottsoffer* (1998) som ur ett juridiskt perspektiv behandlar olika brott mot djur.

Utifrån mitt material och mitt syfte stolpade jag upp en grov grundläggande struktur för uppsatsen, i enlighet med vad D. Soyini Madison kallar ”Muse Map” (Madison 2005 s. 212). Där formulerade jag mina teman och underteman för analysen. Under arbetets gång utgick jag ifrån, och återkom kontinuerligt till min Muse Map, som reviderades och omformulerades löpande. På så vis fungerade den både som ”karta” över den blivande uppsatsen, verktyg för analysen och inspiration för mitt arbete.

Att undersöka det perversa

Teoretiskt tar jag min utgångspunkt i queerteori. Det innebär att mitt fokus ligger på konstruerandet och upprätthållandet av samhälleliga normer kring sexualitet. Diskursanalys är i sig en kombinerad teori och metod och en del av mina teoretiska utgångspunkter har jag redogjort för i avsnittet ovan ("Diskurser och makt"). Förutom en förståelse för diskurser och makt som är i enlighet med Michel Foucault, tar mitt normkritiska perspektiv avstamp i Judith Butlers teori om den heterosexuella matrisen.

Den heterosexuella matrisen är ett exempel på hur diskurs och makt är sammanbundna. Matrisen utgör en diskurs som formar på vilka sätt kön, genus och sexuellt begär kan formuleras (Kvinna och Man som attraheras av varandra) (Butler 1990). Inom den förståelseramen finns inte utrymme för exempelvis sexuellt begär som inte överensstämmer med genus eller kropp. De som faller utanför denna heterosexuella och könsdualistiska ram görs då till obegripliga och avvikande, i förhållande till de vars kön, genus och begär konsonerar med diskursen. Varken begär till ickemänskliga djur (zoofili) eller begär efter att tillfoga smärta och åtnjuta underkastelse (sadism) har något egentligt utrymme i matrisen. Så hur ser Hästskäraren ut i förhållande till den heterosexuella matrisen, var placeras hen? Vad händer med kön (genus) och sexualitet hos någon som uppvisar en så avvikande och pervers praktik som Hästskäraren?

Genom att undersöka det perversa utan att samtidigt förkasta och förminska det, så som enkelt skulle kunna göras med tidelag och zoofila begär, vill jag följa Michel Foucaults uppmaning att vi

"bör [...] utgå från [...] positiva mekanismer av kunskapsproduktion, mångfaldigande av diskurser och alstrande av njutning och makt, undersöka hur de uppstått och hur de fungerar, och utforska vilka förhållanden som råder mellan dem och det som förekommit i form av förbud och hemlighållande. (Foucault 2002 s. 89)

Tidelag har en lång historia av att vara utsatt för förbud och hemlighållande. I en pervers skärningspunkt mellan sexualitet, kön, djur och människor finns det kunskap att hämta om vi inte ryggat tillbaka för det zoofila begärets avart.

Kapitel två: Tidigare forskning

Tidelag, zoofili och bestialsadism är relativt outforskat. När jag läste in mig i ämnet ringade jag snabbt in de vetenskapliga publikationer som det refererades mest frekvent till. Dessa redogör jag för nedan.

Historiskt perspektiv

Jens Rydströms gör i sin avhandling *Sinners and Citizens – Bestiality and Homosexuality in Sweden, 1880-1950* en historisk analys av tidelag och homosexualitet. Hans syfte är ”to analyze the paradigmatic and discursive changes in male nonheterosexual sexuality in urban and rural Sweden between 1880 and 1950” (2003 s. 13). För att göra detta använder hans sig till största delen av juridiska dokument, det vill säga domar, bevisning etcetera, samt psykiatriska rapporter. Han har även analyserat brevkorrespondens mellan RFSU och privatpersoner (som berör icke-heterosexualitet). Dessutom utförde han tillsammans med Nordiska museet en enkätundersökning om ”popular attitudes regarding same-sex sexuality and bestiality” (Rydström 2003 s. 23) bland personer födda 1945 eller tidigare. Slutligen består hans material också av fem djupintervjuer med en kvinna samt fyra män (ibid s. 24).

Rydström beskriver sin metod som en blandning mellan kvantitativ och kvalitativ analys, och den teoretiska ansatsen menar han är ”an attempt to combine the Kuhnian concept of paradigm with the Foucauldian concept of discourse” (ibid s. 13).

Slutsatsen i *Sinners and Citizens* är framför allt att ”the sexual discourse developed from a rural penetrative paradigm toward an urban masturbatory paradigm” (Rydström 2003 s. 316). Det syftar i praktiken på vilka handlingar som betraktades som brottsliga. Samkönat sex och tidelag gick från att definieras utifrån ett fokus på penetration, utlösning och blandning av könsvätskor, till att handla om könskontakt. Det vill säga en man som onanerade en annan man begick inte ett brott förrän ett par decennier in på nittonhundratalet. Rydström menar att detta är starkt knutet till att homosexualitet blev en sjukdom och en identitet. Med andra ord hur samkönat sex bakades in och gavs plats i det moderna samhället (idé- och kunskapsmässigt). Tidelag fick däremot inte alls samma plats i en modern diskurs, och gick från att vara en del av sodomi-diskursen (tillsammans med samkönat penetrerande sex och analsex) till att inte få någon plats alls och mer eller mindre ”glömmas bort”. Det skapades ingen identitet kring tidelag och den fick knappt heller plats i den medicinska diskursen.

Istället paketerades tidelag som brist på disciplin (att respektera andras egendom) eller viljestyrka (att stå emot sina lustar) (ibid s. 323).

Fysisk misshandel av (hus)djur

Veterinärpatologerna Helen Munro och Michael Thrusfield utförde runt millennieskiftet en kvantitativ undersökning av *non-accidental injuries* hos hundar och katter. Studien baseras på en enkätundersökning bland brittiska smådjursveterinärer och kartlägger omfattning och uttryck av misshandel av katter och hundar. De hämtar sin teori främst från forskning om misshandel och övergrepp på små barn; det så kallade *battered-child syndrome* av Kempe et al från 1969. Munros och Thrusfields studie som publicerats som en artikelserie i *Journal of Small Animal Practice* är i analogi med detta döpt till *Battered pets* (Munro och Thrusfield 2001 s. 333). Undersökningen fokuserar på fysisk misshandel (*physical abuse*) men i materialet kunde handlingar med sexuellt motiv identifieras och detta gav upphov till artikeln ”*Battered pets: sexual abuse*” som behandlar bestialsadism (ibid).

Författarna konstaterar att det finns en kunskapslucka gällande den här typen av misshandel av ickemänskliga djur. Trots att fenomenet har funnits dokumenterat – och förkastat – under flera århundraden talas det inte öppet och tydligt om det idag, menar de. Munro och Thrusfield föreslår att den här kunskapsluckan kan fyllas genom att hämta förståelse av och begrepp från kunskap om sexuella övergrepp och misshandel mot barn (Munro och Thrusfield 2001 s. 336)

Juridiskt perspektiv

I Helena Striwings bok *Djur som brottsoffer* (1998) behandlas olika former av brott mot djur ur ett juridiskt perspektiv. Med utgångspunkt i lagar och avkunnade domar redogör Striwing för fenomen och svårigheter kring brott riktade mot djur, såsom orsaker, statistik och rättspraxis. Boken är tänkt att läsas av personer som på något sätt arbetar med djurskyddsfall, exempelvis djurskyddsinspektörer, poliser och åklagare (Striwing 1998 s. 12).

Ett kapitel i boken benämnt ”Misshandel med sexuella motiv” (ibid s. 109-123) behandlar bestialsadism. Boken handlar som sagt om brott mot djur och Striwing påpekar att tidelag i sig inte är ett brott, varav kapitlet handlar om bestialsadism; våld mot djur med sexuella inslag

eller motiv. Striwing verkar dock inte separera tidelag och bestialsadism, alltså sex med djur från sex med djur där djuret otvivelaktigt tar skada eller där skadan utgör eller är en del av den sexuella handlingen (sadism). Hon konstaterar att

[s]jälvklart kan även tidelag medföra stort lidande och fysiska skador, särskilt när mekaniskt missförhållande råder som när en man förgriper sig på ett litet djur med trång kroppsöppning. Ibland betvingar gärningsmannen djuret med så kraftigt våld att t ex brott på dess ryggrad och bäcken uppstår eller djuret fläker sig. (Striwing 1998 s. 109-110)

för att sedan direkt övergå till en ”historisk tillbakablick” (ibid s. 110) över hur tidelag nämnts i lagstiftning och bestraffats. Striwing synes alltså mena att all form av tidelag är att betrakta som ”misshandel med sexuella motiv”.

Tidelag och genuint samtycke

Pierce Bierne som är sociolog samt professor i kriminologi, har skrivit en artikel om tidelag med titeln ”Rethinking bestiality: towards a concept of interspecies sexual assault” (Bierne 1997). Syftet med artikeln är att utveckla förståelsen för tidelag bortom antropocentriskt fördömande och liberal tolerans. Alltså bortom både synen på det som onaturligt, äckligt och förkastligt *och* möjligheten till acceptans i den sexuella frihetens namn.

Han menar att tre faktorer är avgörande för hur vi ska se på tidelag; för det första är relationen människa – ickemänskligt djur ojämlig i grunden (människan har makt över djuret), för det andra att själva handlingen oftast orsakar smärta och lidande hos djuret, och för det tredje är ickemänskliga djur oförmögna att ge ”genuint samtycke” (Bierne 1997 s. 317). Med genuint samtycke avser han en situation där ”both participants [are] conscious, fully informed and positive in their desires” (Bierne 1997 s. 325). Bierne menar att de (kommunikations)skillnader som finns mellan människor och ickemänskliga djur, tillsammans med det faktum att relationen har en inneboende maktasymmetri, gör att genuint samtycke enligt den här definitionen aldrig kan uppnås. Därför anser han att tidelag i det närmaste kan jämföras med våldtäkt och sexuell misshandel av kvinnor eller sexuella övergrepp och utnyttjande av barn. Han föreslår att tidelag ska benämnas ”interspecies sexual assault”, det vill säga sexuella övergrepp mellan arter. Begreppet har dock kritiserats, bland annat av Munro och Thrusfield, för att det inte gör skillnad på ”djurarter” och ”den mänskliga arten”. Enligt Biernes formulering skulle det kunna syfta på sexuella övergrepp mellan ickemänskliga djur av olika arter.

Kapitel tre: Den explicita berättelsen

I den här inledande delen av analysen presenterar jag bakgrundsinformation (omfattning) och mina första underteman: Hästskärarens och hästarnas kön, det sexuella motivet samt en genomgång av de begrepp som används i artiklarna i tidningen Ridsport.

Omfattning

I början av det här året publicerade Ridsport en artikel med rubriken ”Ökat antal sexövergrepp på hästar” (Ridsport 2011a) där det konstateras att ”det är alarmerande att antalet fall i hagar och inne i stall fördubblades under förra året” (ibid). Enligt uppgift från Veterinärförbundet har fallen ökat från drygt tjugo per år till mellan fyrtio och femtio fall under 2010. Det specificeras inte vad för typ av ”sexövergrepp” det rör sig om, utan händelserna benämns som ”[när] människor attackerar hästar sexuellt” respektive ”attacker”. Användningen av ordet ”attack” samt konstaterandet att fler förövare har kunnat *gripas* antyder att det rör sig om våldsamma handlingar som kan rubriceras som djurplågeri (och skadegörelse).

I en artikel i Tidningen Djurskyddet uttalar sig Veterinärförbundets informationschef Johan Beck-Friis om att siffrorna rör anmälningar till polisen (Wiberg 2011). I hur stor utsträckning dessa siffror ger en indikator om förekomsten av faktiska fall framgår inte. Eftersom den förmodade ökningen baseras på polisanmälningar och inte på antal skadade individer (som till exempel kommer i kontakt med veterinär) skulle ökningen teoretiskt kunna bero på *tolkningen* av skadorna. Det vill säga att ökningen av polisanmälningar kommer sig av att (ko- och) hästägare i större utsträckning än tidigare misstänker brott när de hittar svårförklarade skador på sina djur.

Antalet hästar i Sverige har under senare år undersökts av Jordbruksverket i två omgångar, 2004 respektive 2010. Slutsatsen av undersökningen från 2010 är att antalet hästar i hela landet med 95 procents säkerhet ligger i intervallet 323 600 till 401 800 individer. Jordbruksverket skattar antalet till 362 700 individer, vilket ger ett genomsnitt på 39 hästar per 1000 mänskliga invånare (0,04 hästar per mänsklig individ) (Jordbruksverket 2011a). Från undersökningen år 2004 skattades antalet hästar till 283 100 individer, men på grund av metodproblem och på basis av den senare undersökningen räknar Jordbruksverket med att siffran från 2004 var underskattad med mellan 20 000 och 45 000 hästar. Enligt den

skattningen är ökningen av antalet hästar i Sverige mellan år 2004 och 2010 ungefär tio till tjugo procent (10-20 %) (ibid).

I jämförelse beräknar Jordbruksverket att det år 2010 fanns 1 474 503 nötkreatur i Sverige, vilket är en minskning med 7 479 individer från året innan (Jordbruksverket 2011b). Det ger 157 nötkreatur per 1000 mänsklig invånare (0,16 nötkreatur per mänsklig individ) (SCB 2011). Antalet nötkreatur i Sverige är alltså ungefär fyra gånger så många som antalet hästar. Tendensen över tid verkar vara att antalet hästar i Sverige ökar medan antalet nötkreatur minskar (Jordbruksverket 2011a, 2011b).

Trots att nötkreatur i Sverige är så många fler till antalet än hästarna tycks det som om hästar är avsevärt mer utsatta för bestialsadistiskt våld än något annat tamdjurslag. Djurskyddsmyndigheten har undersökt förekomsten av (misstänkt) sexuellt relaterat våld mot djur i två utredningar, år 2005 respektive 2007. I utredningen *Regeringsuppdrag att utreda frågor om sexuellt utnyttjande av djur (Jo2004/1377, 1378)* (Andersson 2005) består materialet av polisärenden samt en enkätundersökning bland yrkesverksamma veterinärer, kvinnojourer, länsstyrelser och kommuner. Totalt redovisas 209 fall, varav 100 från polismyndigheter och resterande 109 från enkätundersökningen. 119 av fallen skedde mellan åren 2000 och 2004. Av det totala antalet fall rörde 161 stycken hästar, som alltså med råge är överrepresenterade jämfört med de andra förekommande djurslagen (hund, katt och nötkreatur) (Andersson 2005 s. 1).

Utredningen *Sexuellt utnyttjande av djur* (Andersson och Glantz 2007) baseras enbart på information från polismyndigheter och rör ärenden från 2005 (ibid s. 25). Materialet rör fall där

djurens könsorgan skadats på sådant sätt att det kan misstänkas att skadorna uppkommit genom yttre våld förorsakat av en människa med sexuellt motiv [samt] fall där det finns mycket tydliga indikationer på ett sexuellt sammanhang (Andersson och Glantz 2007 s. 25)

Det totala antalet fall som innefattas av definitionen ovan är arton (18) stycken. Även i den här utredningen visar sig hästar vara grovt överrepresenterade. I tretton (13) av de arton fallen rör det sig om enbart hästar och i ytterligare ett fall rör det både häst och nötkreatur (Andersson och Glantz 2007 s. 25).

Historikern Jens Rydström har i sin avhandling *Sinners and Citizens* (2003) analyserat svenska domar som rör tidelag. Hans sammanställning av vilket djurslag som förekommer i domar mellan åren 1880 till 1919 visar en annan tendens än Djurskyddsmyndighetens undersökning av de senaste decennierna. Av totalt 404 fall av tidelagsdomar under dessa 39 år rör 284 fall nötkreatur, medan hästar förekommer i 86 av fallen (i nio av dessa domar framgick det ej vilket djurslag det rörde sig om) (Rydström 2003 s. 60). Nötkreatur har alltså tidigare varit det mest utsatta djurslaget.

Djurskyddsmyndigheten och Rydström har dock inte undersökt riktigt samma sak. Rydströms material består av fällande domar från en tid då tidelag var olagligt oavsett om det innefattade någon typ av våld, och oavsett om djuret bedömdes ha lidit av handlingen eller ej. Det var också vanligare att på något sätt arbeta med djur, både på landsbygd och i städer. Djurskyddsmyndighetens material består i sin tur främst av polisärenden som rör fall där djuret skadats eller ”där det finns mycket tydliga indikationer på ett sexuellt sammanhang” (Andersson och Glantz 2007 s. 25). Det finns med andra ord (på grund av lagstiftningen) ett helt annat våldsfokus i de mer nutida undersökningarna jämfört med Rydströms historiska undersökning.

Den kunskap som finns visar att som offer för bestiadsadistiskt våld, är hästar starkt överrepresenterade med avseende på arttillhörighet. Detta trots att det finns närmare fyra gånger så många nötkreatur som hästar i Sverige. Detta kan exempelvis ha att göra med att hästar i Sverige tenderar att hållas i mindre grupper och ofta i närheten av tätbebyggda områden. Nötkreatur hålls i jämförelse i allt större besättningar, som dock blir färre till antalet.

Hästens könstillhörighet

I de 63 artiklarna från Ridsport omnämns sammanlagt 38 individuella hästar. Av dessa omnämns 18 som *häst* utan att kön anges (*unghäst* i två av fallen samt *föl* i ett fall, det vill säga kategoriserat efter ålder). Ytterligare 19 benämns som *sto* och en benämns som *valack* (kastrerad hingst). Tre av hästarna nämns vid namn, samtliga av dessa är ston. Den faktiska könsfördelningen är alltså svår att säga något om eftersom hästens kön inte framgår i nästan hälften av fallen. Däremot kan konstateras att *när* könet nämns så gäller det till massivt övervägande del ston (19 ston mot en valack).

I flera av artiklarna specificeras vilken del av kroppen som hästen blivit skadad i, och i samtliga av dessa fall rör det sig om skärsår tillfogade med ett vasst föremål. I 26 fall är skadan belägen i eller i närheten av hästens könsorgan (samt eventuell annan kroppsdel). Andra utsatta kroppsdelar är exempelvis ben, buk, hals och huvud. Av fallen med skada i eller kring könsorgan framgår det att arton av dessa drabbade hästar är ston, de övriga hästarnas kön redogörs inte för. Det innebär att av de hästar som benämns som ston har alla utom en blivit skadade i eller runt könsorganen (18 mot en, av sammanlagt 19). Troligen innebär det också att i de eventuella fall där valacker eller hingstar blivit skadade i eller omkring könsorganen nämns inte hästens kön. Eller kan det förhålla sig så att samtliga av dessa hästar är ston?

Att hästens kön har betydelse verkar åtminstone existera som en uppfattning. I en artikel som berör ett sto som blivit knivskuren i sitt könsorgan uttalar sig stallägaren om händelsen:

-Det känns inte som att det var första gången de [förövarna] var här. Det är kolsvart i stallet, boxarna öppnas på olika sätt och *de måste ju veta om det är ett sto eller en valack*. [Min kursiv]
(Ridsport 2009)

Trots att det bara var en häst i stallet som drabbades verkar stallägaren känna sig säker på att förövaren eller förövarna särskilt var ute efter ett sto. Hen uppfattar det som så signifikant att hen menar att förövaren eller förövarna *måste* känna till hästens kön, det vill säga att det är av primär betydelse för syftet med handlingen. Samtidigt händer det att hästar blir skurna på andra kroppsdelar långt ifrån könsorganen, som huvud och ben. Ändå har hästens kön betydelse.

Hästkärarens könstillhörighet

Hur är det med Hästkärarens könstillhörighet? De flesta av gärningspersonerna förblir helt anonyma, så vad sägs utifrån den kunskap som finns? Den vikt som läggs vid hästarnas (hon)kön antyder enligt heteronormativ logik att förövarna till största delen är män. Detta bekräftas av Striwing i hennes bok *Djur som brottsoffer*. I kapitlet *Misshandel med sexuella motiv* gör Striwing en översikt och historisk tillbakablick på *tidelag* (det vill säga inte nödvändigtvis misshandel), sedan resonerar hon kring förövarna och deras motiv, utan att spekulera om förövarnas könstillhörighet (alla exempel rör dock män och pojkar) (Striwing 1998 s. 109-112). Därefter frågar hon sig plötsligt

Vilka är då *männen* som förgriper sig på djuren?

Det rör sig sannolikt om ett litet antal *män*, som svarar för denna brottslighet.
[Min kursiv] (ibid. s. 113)

Således slår hon fast att förövarna är män. Trots en uttrycklig uppmaning till läsaren att

hålla i minnet, att de kända och uppdagade fallen är få, och att vi därför inte vet något om de gärningsmän, som undgått upptäckt, utredning och lagföring. (ibid s. 113)

så uttrycker sig Striwing i det närmaste kategoriskt om gärningspersonernas könstillhörighet. Hon skriver kontinuerligt om förövarna som män och förklarar det ett par sidor senare med att

I det rättsfallmaterial som jag gått igenom förekommer inga kvinnliga förövare. Att kvinnliga gärningsmän är mycket sällsynta är också uppfattningen hos sagesmännen i min litteraturstudie och de fackmän som jag talat med. (ibid. s. 115)

Trots det snäva materialet drar Striwing alltså slutsatser om förövarnas kön och reproducerar dem kontinuerligt både i sin bok *Djur som brottsoffer* och i intervjun i Ridsport. Gärningspersonerna betecknas utan undantag som ”männen” eller ”mannen”, när inte ordet ”gärningsman” används (som även det är könat men har en generisk mer könsneutral betydelse). När Striwing spekulerar om gärningspersonernas livsstil framgår ytterligare en aspekt av deras kön:

Samtidigt som männen förgriper sig på djur ”i smyg” kan de leva i en fast relation med maka eller sambo. [...] *Kvinnan* kan vara okunnig om vad mannen ägnar sig åt, eller möjligen misstänka att något utöver det vanliga pågår. [...] Om männen lever i en fast parrelation, så kan antingen mannen eller partnern ha nattarbete, eller så möjliggör någon annan omständighet att mannen kan uppehålla sig utom hemmet nattetid utan att detta väcker *kvinnans* misstankar. [Min kursiv] (Striwing 1998 s. 113)

Gärningspersonerna är inte bara män, de är heterosexuella män. Om de lever i en relation så är det tillsammans med en kvinna, det vill säga i en konventionell heterosexuell tvåsamhet. Striwing markerar detta tydligt i sin text genom att göra ”mannen” (i bestämd form) synonymt med ”förövaren” och ”kvinnan” (också i bestämd form) synonymt med ”partnern till förövaren”. Hon målar upp en bild av att gärningspersonerna har vad som betraktas som ett *normalt liv utåt*. De lever bakom en fasad av normalitet och lever ut sina perversa böjelser på nätterna, i hemlighet. Det innebär å ena sidan att de här ”männen som förgriper sig på djur” kan vara ”vilken man som helst” – eftersom de tycks leva helt normalt och vara helt normala. Det kan vara din granne, din vän eller din arbetskamrat – någon som finns ”mitt bland oss”. Men under ytan av normalitet döljer sig en pervers tidelagare – en avvikare. Å andra sidan innebär det att förståelsen av vilka gärningspersonerna är låses fast vid att det är Män som lever (på ytan) normala, heterosexuella liv. Människor som utövar bestialsadistiskt våld är *inte* kvinnor, *inte* transpersoner, *inte* bi- eller homosexuella, enligt Striwing.

Artiklarna i Ridsport rör i de flesta fallen händelser där ingen specifik gärningsperson misstänks eller identifieras. Det vanligaste är alltså att gärningspersonen är helt okänd. Det finns dock några artiklar som behandlar händelser där en gärningsperson iakttagits utföra handlingen, eller där gärningspersonen senare kunnat identifieras och åtalas. Två artiklar handlar om människor som blivit ertappade med att utföra eller vara i färd med att utföra icke våldsamma sexuella handlingar mot hästar. I det ena fallet ertappade hästägarna en person med att trycka sitt ansikte mot deras hästs könsorgan. Hästens könstillhörighet framgår inte, den benämns enbart som ”häst”. Gärningspersonens könstillhörighet framkommer dock redan i rubriken, som lyder ”*Man* tryckte ansiktet mot hästens kön” [min kursiv], och därefter benämns personen flera gånger som ”man” (”mannen”) (Ridsport 2006). Det andra fallet skedde i Norge, där en hästägare fann en okänd person i sitt stall. Personen uppgav själv för hästägaren att denne ”hade tänkt att ha sex med” ett föl som fanns i stallet. Även här framgår inte hästens könstillhörighet (den benämns som ”föl”) medan förövarens könstillhörighet

avslöjas redan i rubriken: ”*Man* försökte ha sex med föl” [min kursiv] (Ridsport 2007a). Hästen fick inga fysiska skador och mannen kunde inte åtalas eftersom detta skedde några år innan Norge (åter)införde förbud mot tidelag, vilket skedde 100101 (Eriksson 2011 s. 766).

Av fall där våld förekommit återfinns i Ridsports artiklar bara ett enda där gärningspersonen inte är okänd (fallet omnämns dock i flera artiklar). Det handlar om en häst som tillfogades så våldsamma skador i könsorganen, att den inte kunde behandlas utan avlivades av veterinär (Ridsport 2007b). Gärningspersonen kunde genom teknisk undersökning identifieras av polisen, och det visade sig vara en man i 40-årsåldern (Ridsport 2007c). Genomgående i artiklarna som behandlar detta specifika fall, benämns den misstänkta gärningspersonen som ”mannen” eller ”40-åringen”. Hästens könstillhörighet – och dennes namn – framkommer redan i den första artikeln om händelsen (Ridsport 2007b).

Det här fallet av bestialsadistiskt våld har en särställning bland de många andra fall som redovisas i Ridsport. Först och främst för att gärningspersonen över huvud taget identifierades och kunde åtalas. Men framför allt för att han kunde fällas med hjälp av teknisk bevisning, som bland annat bestod av att mannens sperma hittades på brottsplatsen (Falun tingsrätt, mål B 46-08 s. 5). Förutom att fungera som bevisning för att den åtalade mannen var den skyldige till brottet, fungerar spermafyndet också som bevisning för att mannen hade ett *sexuellt motiv* till handlingen. Sperman – den manliga utlösningen – får här en liknande funktion som Anja Hirdman visat att den har i pornografi; den utgör ett fysiskt och påtagligt äkthetsbevis för mannens lust (begär) (Hirdman 2008 s. 68). Sperma på brottsplatsen blir ett äkthetsbevis på att brottet begicks som en konsekvens av sexuellt begär; att brottet begicks av lust.

Sexuellt motiv

I en artikel i tidningen Ridsport från 2008, med rubriken ”Vem skär en häst med kniv?” undersöks bakgrunden till dessa handlingar (Fåhraeus 2008). Helena Striwing intervjuas och hon menar att

Det är en djupt empatistörd person som gör sådana här saker. Det handlar om *drifter han* kanske varken kan eller vill kontrollera. Det innebär att om polisen inte tar *honom* kommer *han* att fortsätta, säger hon. [Min kursiv] (Fåhraeus 2008)

Striwing slår här fast flera saker om personer som begår dessa handlingar. Bland annat att motivet är en mer eller mindre okontrollerbar *drift*, det vill säga att personen drivs till handling av ett starkt begär. (Men också att den här personen är en *man*. Se avsnittet ovan.)

Vidare skriver artikelförfattaren att

Amerikanska och tyska studier samt fall där gärningsmän tagits på bar gärning pekar på att brotten [...] ofta begås av personer med en *sexuell dragning* till barn eller djur, eller både och. Flera studerade fall tyder på att gärningsmännen börjar sin *övergrepps*bana med djur, för att därefter gå vidare till att ge sig på barn. [Min kursiv] (Fåhraeus 2008)

Den drift som Striwing menar är motivet är alltså en *sexuell* drift. Mer specifikt är det en starkt *avvikande* sexuell drift; gärningspersonerna attraheras sexuellt av djur, barn eller båda. Johan Beck-Friis som är informationschef på Sveriges Veterinärförbund intervjuas också i artikeln. Han stödjer uppfattningen om att gärningspersonerna ofta har pedofila begär och säger att

Sexuella övergrepp mot djur och barn har studerats utomlands och har alltför många likheter för att det ska vara en slump. (Fåhraeus 2008)

Att det finns *likheter* mellan dessa handlingar behöver dock inte innebära att förövarna är *samma personer*. Munro och Thrusfield (2001) pekar i sin studie av våld mot husdjur på att det finns kopplingar mellan sexuellt våldsutsatta husdjur (katter och hundar) och sexuellt våldsutsatta barn. Det rör sig om likheter i de fysiska spåren av de sexuella handlingarna, det vill säga skador på husdjurets respektive barnets kropp. Bland annat noterar de att skärskador finns dokumenterat som en konsekvens av sexuella övergrepp på barn, och att de liknar de skador Munro och Thrusfield själva finner i sitt material:

Hobbs and others (1999a) note 'deliberately sadistic acts', such as lacerations to the dorsum of the penis, and cuts to the vulva or perianal area of children. The current study includes four cases involving penetrating wounds in the area of the [pet's] vulva and rectum (Munro och Thrusfield 2001 s. 336).

Utöver detta gör de medvetna teoretiska kopplingar mellan sexuellt våld mot barn och mot husdjur. Eftersom sexuellt våld mot djur är ett relativt outforskat ämne menar de att det finns poänger med att överföra begrepps användning och förståelse från den kunskap som finns om sexuellt våld mot barn (och vuxna människor).

In this unexplored veterinary field, much benefit is gained from the extensive experience accumulated by the medical profession on the subjects of child sexual abuse and sexual offences against adults. (Ibid s. 336)

De pekar också på att eftersom kunskap finns om att sexuellt utsatta barn inte alltid har fysiskt påvisbara skador, så torde detsamma gälla även för ickemänskliga djur. Det vill säga att ”sexuella övergrepp” (sexuellt umgänge med människa) inte alltid medför skador på djurets kropp. Likheterna mellan djurs och barns utsatthet rör alltså inte själva gärningspersonen, utan de fysiska konsekvenserna och eventuell frånvaro av dessa, enligt Munro och Thrusfield. Därtill finns det en medveten ambition att göra vissa liknelser. Det rör dock fortfarande inte själva gärningspersonen och dennes motiv och sexuella begär, så som Striwing och Beck-Friis vill mena.

Djur som substitut

Ytterligare ett argument för att Hästkäraren handlar efter pedofila begär är att våldet mot djuren utgör ett andrahandsval (näst efter barn) eller att det rör sig om ”övning” inför kommande övergrepp på barn. I tidningen Ridsport hävdas det att

[f]lera studerade fall tyder på att gärningsmännen börjar sin övergrepps bana med djur, för att därefter gå vidare till att ge sig på barn. (Fåhraeus 2008)

Striwing menar också i ett citat att det för en del av gärningsmännen handlar om att ”styra över sina drifter på djur istället för att agera ut dem på människor” (ibid). Samtidigt skriver hon i sin bok *Djur som brottsoffer* att

[m]ännen tillgriper inte nödvändigtvis djur som en sista utväg och som en ersättning för kvinnor, utan några kanske rentav föredrar dem. (Striwing 1998 s. 112)

Hon opponerar sig alltså mot att bestialsadistiskt våld skulle vara en konsekvens av att misslyckas med att leva ut detsamma i en heterosexuell kontext. Det framgår dock inte om

hon avser övergrepp och våldtäkt, sadomasochistiskt sex med samtycke, eller ”vanligt” heterosex med samtycke. Motivet bakom handlingen skulle i vilket fall vara att substituera någon form av sexuella relationer med kvinnor, vilket är en föreställning med anor långt tillbaka i tiden (Rydström 2003 s. 62). Jag ser här möjligheten att tolka in ett *zoofilt begär*, alltså att motivet är sexuell dragning till det ickemänskliga offret. Den tolkningen trycks dock till viss del undan av teorin om att det istället skulle handla om utlevande av *pedofila begär*, alltså att djur får fungera som substitut för barn.

Våldet får som jag ser det stå utan någon egentlig förklaring och utan att särskiljas från icke våldsamma sexuella handlingar. De bestialsadistiska handlingarna förklaras med *pedofila begär*, vilka i sin tur inte säger något om våldet – *sadismen*. De sadistiska begären förblir osynliga, likt de eventuella zoofila begär som också skulle kunna tolkas in.

Begreppsanvändningen i tidningen Ridsport

Jag har sammanställt de begrepp som i artiklarna från tidningen Ridsport används för att beskriva:

- Själva fenomenet (brottet, det bestialsadistiska dådet)
- Gärningspersonen
- Hästarnas könsorgan

De ord som används för att beskriva gärningspersonen lyder som följande: *gärningsman*, *förövare*, *djurplågare*, *hästmisshandlare*, *hästplågare*, *galning*, *marodör*, samt *människor som skär hästar*. Dessa kan delas in i tre kategorier: En som kan härledas till allmänt språk om brottslighet (”gärningsman” och ”förövare”). En som syftar på det specifika fenomenet och där fokus ligger på offret (”hästmisshandlare”, ”djurplågare”, ”hästplågare”, ”människor som skär hästar”). Och en tredje som beskriver och fokuserar på gärningspersonens avart (”galning”, ”marodör”).

De ord som beskriver fenomenet (handlingen/gärningen/brottet) kan även delas in i tre grupper; 1) ”allmän” benämning av fysiska brott (oftast mot människor): *attentat*, *tillbud*, *dåd* och *angrepp*, 2) med fokus på offret och dess arttillhörighet (djur, häst): *djurplågeri*, *grovt djurplågeri*, *hästmisshandel*, *hästövergrepp*, *hästattack*, *hästplågeri*, *våld mot hästar*, *sexbrott mot djur*, (*tidslag*) och *djursex*, samt 3) syftandes på själva handlingen: *övergrepp*,

misshandel, attack, sexuellt övergrepp, sexövergrepp, sexuell misshandel, knivskärning, knivdåd, trakasserier, skadegörelse och rena nidingsdåd.

Slutligen benämns hästarnas könsorgan med följande ord: *könsorgan, kön, könsdelar, slida, underliv, vagina* samt *skap*. ”Kön”, ”könsorgan” och ”könsdelar” syftar på de organ som är involverade vid reproduktion, och kan användas för alla levande varelser (både människor, hästar och blommor har könsorgan). ”Slida” och ”vagina” beskriver den inre del av könsorganen som förbinder livmodern med kroppens utsida. Termerna används framför allt på däggdjur men också på vissa insekter och växter. ”Skap” betecknar området mellan hästens bakben (yttre anatomin), det vill säga juver eller penis och eventuella testiklar. ”Underliv” är ett allmänt ord för könsorgan. I Nationalencyklopedin definieras ordet på följande sätt:

underliv, i allmänt språkbruk vanlig benämning på nedre delen av buken eller på de *kvinnliga* könsorganen, dvs. äggstockar, äggledare, livmoder, slida och vulva. Ordet har efter hand även kommit att användas om de *manliga* könsorganen. [Min kursiv] (Nationalencyklopedin)

Begreppet definieras inte explicit som syftandes på enbart *mänskliga* könsorgan men användningen av orden ”kvinnliga” respektive ”manliga” antyder att det inte är brukligt att använda om ickemänskliga djur eller andra varelsers könsorgan. Jag själv, som har flera års erfarenhet av både häst- och hundhållning, har mig veterligen aldrig tidigare stött på termen ”underliv” i kontexten av ickemänskliga djurs könsorgan.

Vad som kan skönjas av begreppsanvändningen i tidningen Ridsports artiklar är tre olika kategorier eller tendenser. En som kan kopplas till en allmän diskurs om brott (exempelvis ”gärningsman” och ”tillbud”). Ytterligare en som kan härledas till offrens specifika egenskap gällande arttillhörighet, både som ”häst” och som ”ickemänsklig” (”hästplågåre”, ”våld mot hästar” och ”skap”). Samt slutligen en som snarare tycks härstamma från en diskurs kopplad till människor, det vill säga (sexual)brott mot människor och mänsklig anatomi (”sexövergrepp”, ”trakasserier” och ”underliv”). Det här indikerar en tudelning av språkanvändningen; å ena sidan ett knippe begrepp som är knuten till offrens art (häst eller ickemänskligt djur), och å andra sidan begrepp knutna till sexualbrott mot (mellan) människor. *Gränsen* mellan Människa och ickemänskligt Djur kommer på det här sättet, via begreppsanvändning, till uttryck i tidningen Ridsports artiklar. Diskursordningen tycks klyvas över, eller vid, den här gränsen.

Berättelsen om Hästskäraren är starkt knuten till kön och sexualitet. De utsatta hästarna är ston, medan gärningspersonerna är män. Motivet till de bestialsadistiska handlingarna är sexuellt begär, vilket bekräftas genom spermafynd i ett av de få fall där gärningspersonen kunnat dömas. Det sexuella begär som utgör motiv till bestialsadistiska handlingar tolkas som pedofila begär, och det sadistiska elementet (våldet) förklaras inte. Ingen åtskillnad tycks göras mellan våldsamma och icke våldsamma sexuella handlingar.

Kapitel fyra: Lagstiftning

Osynliggörandet av sadismen, den obefintliga uppdelningen mellan bestialsadism och tidelag, gör att det bestialsadistiska våldet mot hästar kan föras in i en diskussion kring lagstiftning om tidelag (alltså oavsett sadism/våld). Det finns en efterfrågan på en kriminalisering av tidelag, som uttrycks av bland annat djurrätts-, djursports- och andra politiska organisationer. I det nya förslaget på en revidering av djurskyddslagen föreslås ett återinförande av tidelag som ett brott, och djurskyddslagen kommer i framtiden att innehålla ”ett förbud mot att ha sexuellt umgänge med djur eller utföra sexuella handlingar mot djur” (Eriksson 2011 s. 755).

Efterfrågan på kriminalisering

Bestialsadistiska våld mot hästar är redan en olaglig handling och det är inte komplicerat att klassificera det som ett brott då det innebär tydliga fysiska skador på hästarna (i de fall jag studerar). Det finns med andra ord inget tvivel kring hästarnas lidande och att det därmed är ett brott mot djurskyddslagen (djurplågeri). Därtill kan handlingen rubriceras som skadegörelse om hästen inte är gärningspersonens egendom. Trots detta sätts det bestialsadistiska våldet mot hästar i ett klart samband med tidelag och lagstiftning som rör detta. I mars 2011 citerades Vänsterpartiet i Ridsport angående att Vänsterpartiet driver frågan om kriminalisering av tidelag:

Det ökade antalet fall av sexuella övergrepp mot djur är en tydlig indikator på att Sverige måste ta ställning och visa att samhället inte tolererar övergrepp mot djur (Ridsport 2011b)

De ”fall av sexuella övergrepp mot djur” som avses är till största delen fall där våld utövats mot djuret, så som det bestialsadistiska våldet mot hästar och andra fall som blivit polisärenden (se avsnittet ”Omfattning”). I artikelns ingress görs en ännu tydligare koppling mellan lagförslaget och utsatta hästar:

Antalet *sexuella övergrepp mot hästar* och andra djur har ökat under de senaste åren. Nu vill Vänsterpartiet att regeringen inför ett förbud mot *sex med djur*. [Min kursiv] (Ibid)

Till synes sätts okritiskt ett likhetstecken mellan våldsam fysisk misshandel (övergreppen/knivmisshandel mot hästar) och ”sex med djur” (tidelag). Det finns heller ingen

reflektion kring att dessa ”sexuella övergrepp mot djur” redan är brottsliga handlingar så som lagarna ser ut idag. Det verkar finnas en (underförstådd) uppfattning att de rättsliga påföljder som idag kan ges för bestialsadistiskt våld *inte är tillräckliga*. Detta trycker också Vänsterpartiet på i sitt uttalande om att ”Sverige måste ta ställning”. De efterfrågar en tydligare eller kraftfullare samhällelig markering om att den här typen av våld (sexuellt motiverat våld) mot djur inte får förekomma. Återigen görs inget särskiljande mellan bestialsadism och tidelag (även om jag kan föreställa mig att det är båda delar som avses).

Uppmaningen att ”Sverige måste ta ställning” är inte bara en uppmaning till regeringen utan också till hela nationen och den nationella identiteten och självbilden. Uppmaningen appellerar till bilden av, och ambition om, Sverige som ett föregångsland gällande djurskydd. En bild som länge har varit stark och som fortfarande förmedlas och finns i den nationella självbilden (men som ifrågasätts på sina håll). Lantbrukarnas Riksförbund skriver till exempel på sin hemsida under rubriken ”Världens bästa djurskydd i Sverige” att ”vi kan alla vara stolta över att Sverige är och har varit ett föregångsland inom djuromsorgen” (LRF 2011), och på Jordbruksverkets hemsida står att läsa att

I Sverige finns gamla etiska och kulturella värderingar om mänskliga skyldigheter och rättigheter mot djur. Den djurskyddslag som finns i Sverige bygger på dessa värderingar. (Jordbruksverket 2010)

Sverige framhävs alltså som en nation med en starkt förankrad grund av en internationellt sett överlägsen syn på, och behandling av, ickemänskliga djur. Den här självbilden kan då uppfattas rimma illa med det faktum att det i lagens mening är ”fritt fram” för medborgarna att praktisera tidelag. Även om det inte alls *är* ”fritt fram” eftersom minsta fysiska eller psykiska skada på djuret teoretiskt sett gör handlingen till ett brott mot djurskyddslagen.

Den nya lagen

I utredningen *Ny djurskyddslag* formuleras och förklaras den nya lagförslaget på följande vis

Det är förbjudet att ha sexuellt umgänge eller utföra andra sexuella handlingar med djur. Med sexuell handling avses inte handlingar som utförs av veterinärmedicinska skäl eller i samband med avel.

Detta betyder att sexuella handlingar som människor företar med djur i syfte att få sexuell njutning eller utlevelse föreslås vara totalt förbjudna. Dessa gärningar omfattar penetration av djurets vagina eller anus med människans könsorgan, annan kroppsdel eller föremål. Det omfattar även ett djurs penetration av människans vagina eller anus med sitt könsorgan. Vidare omfattar det alla former av oral stimuli av djurets könsorgan och att djur oralt stimulerar människans könsorgan. Detta inkluderar även att med hjälp av händer, andra kroppsdelar eller föremål stimulera djurets könsorgan eller låta djuret stimulera människans könsorgan. [Kursiv i original] (Eriksson 2011 s. 775)

Här ser vi att lagen formuleras kring två punkter: den ena är *människans begär*, det vill säga det sexuella motivet bakom handlingen. Den andra är det ickemänskliga *djurets kroppsdelar*, närmare bestämt kön och anus. Om människans kön eller anus är inblandat ses det som bevis för dennes sexuella begär. *Men* det är tillåtet att beröra och manipulera ett ickemänskligt djurs kön och anus om det ”utförs av veterinärmedicinska skäl eller i samband med avel” (ibid). Det innebär att det inte är förbjudet att beröra och penetrera djurets kön eller anus när syftet kan legitimeras ur ett djurskyddsperspektiv, det vill säga att minska djurets lidande vid sjukdom eller skada (ge adekvat medicinsk vård). Att det också är tillåtet ”i samband med avel” innebär dock att det finns omständigheter som *inte* kan motiveras av djurskyddsskäl (det individuella ”djurets bästa”) där det *ändå* är tillåtet att beröra och manipulera kön och anus. Det som åsyftas är bland annat insemination, alltså assisterad befruktning där sperma placeras i könsorganen av en människa och inte genom parning (”naturlig befruktning”, sex). Insemination kan inte motiveras med medicinska och djurrättsliga skäl då det inte anses vara nödvändigt för djur att reproducera sig för att få sina grundläggande behov tillfredsställda och slippa lidande. Särskilt inte i fallet med insemination eftersom det ersätter den delen av reproduktion som styrs av djurets eget begär (parningen). I utredningen motiveras detta med att utredaren bedömer att insemination och annan dylik manipulering (till exempel uppsamling av sperma och kastration) kan rättfärdigas med att det finns ”ett samhällsintresse” (Eriksson 2011 s. 775). Det här samhällsintresset ligger då bortom – och står över – individernas intresse i exempelvis ett inseminationsögonblick där ett sto blir inseminerat av en människa. Stoet märker ju ingen skillnad på om människan som inseminerar henne gör det av egen sexuell njutning eller för en ”större samhällsnytta”, förutsatt att själva insemineringen utförs på samma vis, och enligt gängse uppfattning om vad som är korrekt förfarande.

Därmed kan konstateras att förbudet mot tidelag (att ”ha sexuellt umgänge eller utföra andra sexuella handlingar med djur”) helt och hållet utgår från människans motiv till handlingen. I praktiken innebär det att så länge exempelvis penetration av ett djurs kön kan motiveras ur något perspektiv som inte är sexuellt, så är det (kommer det vara) lagligt. Djurets kropp och dess upplevelse utgör inte grunden för bedömning av handlingen. Kriminalisering av tidelag är alltså enkom en reglering av människors praktiserande av sexuellt begär.

Djurskyddslagens funktion

Att lagstiftningen kring tidelag utgår ifrån och är till för människor (reglering av människans begär och sexuella beteenden) ligger i linje med djurskyddslagen i övrigt. Exempelvis är djurplågeri ett brott som i brottsbalken ligger under ”brott mot allmän ordning” (Striwing 1998 s. 46). Det är alltså förbjudet att plåga djur i första hand för att det stör den allmänna ordningen, det vill säga *andra människor*. Djurets upplevelse och lidande är inte utgångspunkten, istället verkar lagen till att skydda andra människors, eller samhällets, ”sinnesfrid” (ibid). ”Vi” ska helt enkelt slippa bevittna eller ha vetskap om djur som behandlas illa och lider. Detta är juridiskt sett logiskt i och med att ickemänskliga djur inte är rättsliga subjekt.

Tidelag (sexuellt umgänge mellan människa och ickemänskligt djur) kommer att kriminaliseras i Sverige. Lagen kommer enbart att utgå ifrån och syfta till reglering av människors begär och sexuella utlevelser. Efterfrågan på kriminaliseringen är starkt knuten till bestialsadistiskt våld mot hästar, trots att *våldet* redan är ett lagbrott. Det innebär att mänskligt utövande av sexuellt begär riktat mot ickemänskliga djur mer eller mindre likställs med våldsutövande.

Kapitel fem: Den implicita berättelsen

Hästskäraren är en man som lever ut pedofila begär genom att tillfoga hästar skada. Utåt lever han kanske ett vanligt liv i en heterosexuell tvåsamhet, men i smyg får han utlopp för sina begär genom att använda ston som substitut för barn. Det är troligen bara en tidsfråga innan han vill eller vågar ta steget att angripa ett barn istället för ett djur.

Så lyder en del av berättelsen om Hästskäraren. Min analys av artiklar i tidningen Ridsport, statliga texter samt vetenskaplig litteratur visar att berättelsen om Hästskäraren är starkt knuten till kön, sexualitet och gränsen mellan Människa och (ickemänskligt) Djur. De utsatta hästarna är ston, som blir sadistiskt misshandlade av en man som inte kan tygla sina perversa drifter.

Bestialsadistisk misshandel är ett lagbrott idag, och kan rubriceras som djurplågeri och eventuellt skadegörelse. Ändå sätts fenomenet i samband med en efterfrågan på kriminalisering av tidelag. En sådan lag är på väg att införas i Sverige. Dess utgångspunkt är, likt den övriga djurskyddslagstiftningen, inte djurens rättigheter eftersom ickemänskliga djur inte betraktas som rättsliga subjekt. Istället är lagen antropocentrisk och syftar till att samhället (samhällsmedborgarna) ska slippa bevittna, eller samexistera med, otrevligheter som djurplågeri och tidelag. Framför allt ska de inte *ägna* sig åt sådana perversa utlevelser som tidelag.

Kopplingen mellan det bestialsadistiska våldet mot hästar och kriminalisering av tidelag visar dels på att det händer något när ett sexuellt motiv kommer in i bilden. Det ”räcker” inte att handlingen betraktas som djurplågeri (och eventuellt andra brott som kan härledas till hästen som egendom). Den sexuella aspekten måste straffas extra. Kanske beror detta på rädslan för att Hästskäraren är en våldsam pedofil i tillblivande? Kopplingen visar också på ett osynliggörande av sadismen. Det görs ingen åtskillnad mellan bestialsadism (som utan tvekan är ett brott, med avseende på de fysiska skadorna) och tidelag (där det kan vara svårt att påvisa att djuret skadats fysiskt eller psykiskt). Det innebär att sex med ickemänskliga djur likställs med (sexuellt) våld mot ickemänskliga djur. Kriminaliseringen av tidelag kommer att innebära att all form av fysisk kontakt mellan könsdelar (människans eller det ickemänskliga djurets) med ett sexuellt motiv från människans sida, likställs med våld.

Hästskäraren *förklaras* alltså med att han är pervers. De perversa drifterna och oförmåga att tygla dessa, är orsaken till hans handlande. Men han får inte vara pervers hur som helst; han är

inte sadist och inte zoofil. Istället är han en pedofil. Genom att ignorera och osynliggöra skillnaderna mellan bestialsadism och tidelag så undviks en potentiell acceptans av tidelag (där det ickemänskliga djuret inte uppvisar några fysiska eller psykiska skador). När Hästkäraren blir en pedofil stängs utrymmet för zoofilt begär, och därmed möjligheten till en zoofil identitet. På så sätt elimineras risken(!) för ett *zoofilt motstånd* som möjlig motvikt till samhällets förkastande av tidelag.

I förlängningen handlar det om att febrilt vakta gränsen mellan människa och ickemänskliga djur (observera: inte mellan *arter*, ickemänskliga djur av olika art kan ha sexuellt umgänge utan att det förkastas, se till exempel mulan/mulåsnan eller ligern). Den gamla rädslan för avkommor – att tidelag kan leda till semimänskliga bastarder – finns i någon mån fortfarande där. För vad skulle hända till exempel om en människa och en schimpans fick en avkomma? Vi delar DNA till så pass stor del att det kanske skulle kunna vara möjligt. Det skulle ställa väldigt mycket på ända. Hur skulle vi behandla en sådan individ? Skulle den vara ett subjekt med rättigheter, och till exempel få statligt stöd för att kunna ta del i samhället efter bästa förmåga, med försörjning, bostad etcetera. Eller skulle den vara ett ting, en ägodel, som vid födseln tillfaller den mänskliga föräldern? En förälder som sedan har rätt att sälja sin avkomma -sitt barn?- till vilken annan mänsklig individ som helst. Om den sedan blev misshandlad och vanvårdad av sin vårdnadshavare/ägare, skulle det vara ett fall för socialstyrelsen eller länsstyrelsen? Eller båda?

Även om det med största säkerhet inte går att få några avkommor mellan människor och hästar, kor, hundar eller katter så fungerar det starka upprätthållandet av (den sexuella) gränsen mellan människor och andra djur som en *försäkring* mot att det i något annat sammanhang, någonstans, någon gång, skulle kunna produceras halvmänskliga bastarder. Rädslan för att tidelag skulle producera avkommor, rädslan för varelser som är hälften djur, hälften människa, är närvarande även idag. Om än inte uttalad.

Bestialsadism som fenomen och handling är positionerat i skärningspunkten mellan kön, sexualitet och art. Berättelsen om Hästkäraren är framför allt en berättelse om vad som är sund sexualitet och sund relation mellan Människa och Djur. Eller snarare vad som *inte* är sunt. Hästkäraren är pervers på ett sätt som vi inte vill (eller kan?) artikulera, därför ignoreras de zoofila och sadistiska begären. Hästkäraren tilldelas istället en perversitet som pedofil.

Kopplingarna mellan tidelag, eller zoofili, och pedofili behöver utforskas och undersökas närmre, delvis för att motverka förhastade slutsatser och föreställningar som inte är baserade på kunskap.

Upprätthållandet av gränsen mellan Människa och Djur är förankrat i kön och sexualitet. Därför är *art* en relevant kategori att studera för normkritiska forskare som arbetar med kön och sexualitet. Art skulle exempelvis kunna föras in som ytterligare en cell i den heterosexuella matrisen.

Den manliga och våldsamma Hästkäraren torde också kunna sättas in i ett maskulinitetsperspektiv. Den manliga penetrationen är ständigt närvarande i Berättelsen och nära knuten till (ofta till och med synonymt med) våldet.

Utöver detta skulle en vidare studie exempelvis kunna fokusera än mer på det juridiska perspektivet, den kommande kriminaliseringen av tidelag och ickemänskliga djurs rättsliga ställning. Det är även möjligt att lägga ett betydligt större fokus på att kritisera de ickemänskliga djurens position i samhället och deras avsaknad av rättigheter.

Referenser

- Andersson, K. (2005) *Regeringsuppdrag att utreda frågor om sexuellt utnyttjande av djur (Jo2004/1377, 1378)* Djurskyddsmyndigheten Dnr 2004-1711
- Andersson, K. och Glantz, Y. (2007) *Sexuellt utnyttjande av djur – Rapport den 18 januari 2007* Djurskyddsmyndigheten
- Butler, J. (1990) *Gender Trouble* New York: Routledge
- Berner, B. (2005) "Problemen med problemet" i Davies, K. et al. (red.) *Att utmana vetandets gränser* Malmö: Liber
- Bierne, P. (1997) "Rethinking bestiality: towards a concept of interspecies sexual assault" i *Theoretical Criminology* 1(3) s. 317-340
- Börjesson, M. och Palmblad, E. (red.) (2007) *Diskursanalys i praktiken* Malmö: Liber
- Eriksson, E. (2011) *Ny djurskyddslag* SOU 2011:75
- Falu tingsrätt, Enhet 2, dom 2008-12-22, mål nr B 46-08
- Foucault, M. (1975, 2009) *Övervakning och straff* Lund: Arkiv förlag
- Foucault, M. (2002) *Sexualitetens historia, band 1: Viljan att veta* Göteborg: Daidalos
- Fåhraeus, U. (2008) "Vem skär en häst med kniv?" i *Ridsport* <http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=75427> [hämtad 111121]
- Hall, S. (2001) "Foucault: Power, Knowledge and Discourse" i Wetherell, M. et al. *Discourse, Theory and Practice* London: Sage
- Hirdman, A. (2008) *Den ensamma fallosen* Stockholm: Atlas
- Jordbruksverket (2010) *Varför finns det djurskyddbestämmelser?* <http://www.sjv.se/amnesomraden/djur/djurskydd/varforfinnsdetdjurskyddsbestammelser.4.7a446fa211f3c824a0e8000170988.html> [hämtad 120104]
- Jordbruksverket (2011a) *Hästar och anläggningar med häst 2010 – Resultat från en intermittert undersökning* JO 24 SM 1101
- Jordbruksverket (2011b) *Antal nötkreatur i december 2010* JO 23 SM 1001

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) (2011) *Världens bästa djurskydd i Sverige*
<http://www.lrf.se/Garden/Djur/> [hämtad 120104]

Madison, D. S. (2005) *Critical Ethnography* Los Angeles: SAGE Publications

Munro, H. M. C. och Thrusfield, M. V. (2001) "Battered pets': sexual abuse" I *Journal of Small Animal Practice* Vol. 42 s. 333-337

Nationalencyklopedin (2011) *underliv* <http://www.ne.se.support.mah.se/lang/underliv>
[hämtad 120108]

Rydström, J. (2003) *Sinners and Citizens – Bestiality and Homosexuality in Sweden, 1880-1950* The University of Chicago Press

Statistiska Centralbyrån (SCB) (2011) *Sveriges folkmängd 31/12 -2010, definitiva uppgifter*
Pressmeddelande från SCB http://www.scb.se/Pages/PressRelease____308293.aspx [hämtad 111219]

Striwing, H. (1998) *Djur som brottsoffer* Falun: Nya Doxa

Wiberg, B. (2011) "Dramatisk ökning av övergrepp på hästar och kor" i *Tidningen Djurskyddet* <http://tidningen.djurskyddet.se/2011/03/dramatisk-okning-av-overgrepp-pa-hastar-och-kor/> [hämtad 111217]

Winther Jörgensen, M. och Phillips, L. (1999) *Diskursanalys som teori och metod* Lund: Studentlitteratur

Tidningen Ridsport

Ridsport (2006) "Man tryckte ansiktet mot hästens kön" i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=55808> [hämtad 111121]

Ridsport (2007a) "Man försökte ha sex med föl" i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=60464> [hämtad 111121]

Ridsport (2007b) "Ponny fick avlivas efter misshandel" i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=60742> [hämtad 111121]

- Ridsport (2007c) ”Misstänkt man förnekar djurplågeri” i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=60964> [hämtad 111121]
- Ridsport (2009) ”Ännu ett sto skuren i könsorganen” i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=95804> [hämtad 111121]
- Ridsport (2011a) ”Ökat antal sexövergrepp på hästar” i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=566424> [hämtad 111121]
- Ridsport (2011b) ”Vänsterpartiet vill förbjuda djursex” i Ridsport
<http://www.tidningenridsport.se/Article.aspx?m=0&a=609047> [hämtad 111121]